

EN UTVECKLINGSARTIKEL PUBLICERAD
FÖR PEDAGOG STOCKHOLM

PERFORMANS- ANALYS

EN ENKLARE FORM OCH METOD I PRAKTIKEN

Författare:

E-post:

Skola:

Artikelnummer:

Maud Westbom

maud.westbom@stockholm.se

Alviksskolan

18

**PEDAGOG
STOCKHOLM**

Denna artikel är publicerad på Pedagog Stockholm

Vill du också skriva en utvecklingsartikel och bli publicerad på Pedagog Stockholm?
Mejla: forskningsinfo@utbildning.stockholm.se

För mer information om publikation av utvecklingsartiklar se:
www.pedagogstockholm.se/fou

Åsikter och tolkningar som kommer till uttryck i denna artikel är författarens och reflekterar inte nödvändigtvis utbildningsförvaltningen i Stockholms stads åsikter.

SAMMANFATTNING

Syftet med denna studie var att undersöka styrkor samt utvecklingsområden i det fria skrivandet hos Alviksskolans hörselklasselever. Detta har skett genom en performansanalysstudie i årskurserna 3, 4, 5, 6, 7 och 9 i Alviksskolans hörselklasser. I årskurserna 3, 6 och 9 har de skriftliga delarna i de nationella proven svenska/svenska som andraspråk analyserats och i övriga årskurser har eleverna fått i uppdrag att skriva en fri berättelse. En performansanalys är en språkutvecklingsanalys som används för att bedöma hur långt en elev har kommit i sin språkliga utveckling gällande främst skriftspråket. I en performansanalys markeras olika språkliga kategorier såsom t ex ordklasser, nominalfraser och verbfraser.

Mina frågeställningar utgick ifrån att se om jag kunde se ett mönster ifråga om prepositioner, partiklar, artiklar och ändelseböjningar samt hur det generella skrivandet utvecklas. Hur handskas eleverna med verbfraser och subjunktioner? Hur börjar de sina meningar? Hur målar de med språket - det vill säga hur använder de ett bildspråk - hur frekvent är beskrivandet?

Jag ville även finna en enkel modell som kunde bli användbar för svensklärare. En metod som på ett enkelt sätt förstås av eleverna och att de utifrån denna form/metod själva lättare kunde se och analysera sitt skrivande. Jag provade en metod som jag kallar för färgmarkeringsmetoden, där jag använde överstrykningspennor med olika färger. Detta var en snabb och effektiv metod där jag snabbt kunde ta del av elevernas styrkor och förmågor. Det var också en metod som eleverna lätt kunde ta del av.

Vilka slutsatser kan jag nu dra av denna performansstudie? Den första slutsatsen är att jag ser effekt av att Alviksskolans elever med hörselnedsättning tränas i att lära sig att använda de svårhörbara artiklarna, partiklarna, ändelserna och prepositionerna på ett språkligt korrekt sätt. Elevernas styrkor i skrivprocessen är på individnivå olika, men det märks generellt i texterna när elevgrupper har arbetat med att arbeta med till exempel tempus, beskrivningar och styckesindelning. Däremot ser jag som utvecklingsområde att eleverna behöver få träning i att variera inledningen av en mening samt lära sig använda

fler varierade bindeord såsom subjunktioner. De behöver också skapa ett större ordförråd av verbfraser.

BAKGRUND

Performansanalys är en metod som ursprungligen har utarbetats för en bedömning av en språkinlärare produktion, främst den skriftliga. Syftet är att fokusera på språkinlärarens förmågor. Tanken är att man utifrån analysen ska kunna lägga upp en plan för undervisningen med utgångspunkt från denna analys. Det finns olika aspekter att iaktta: Kommunikativ kvalitet, innehållslig kvalitet, språklig kvalitet samt kommunikationsstrategier (Bergman och Abrahamsson 2004 och Bergman och Sjöqvist 1992). En performansanalys är främst inriktad på andraspråksinlärare, men jag har i detta arbete valt att använda mig av metoden för såväl första-som andraspråksanvändare i ämnet svenska.

Jag har även utgått från Margareta Holmegaard och Inger Wikström som i sin artikel Språkutvecklande ämnesundervisning (2004) lyft att eleverna bör få en undervisning i hur de ska förbättra sitt lärande/inläring för att bli reflekterande inlärare. De måste diskutera och analysera sina iakttagelser om den egna inläringen. Författarna menar att eleverna måste få mönster och goda exempel för att höja kvaliteten, men att man måste börja med att se vilka förkunskaper som finns och utgå från detta.

Det här arbetets performansanalysstudie har skett i årskurserna 3, 4, 5, 6, 7 och 9 i Alviksskolans hörselklasser. I årskurserna 3, 6 och 9 har de skriftliga delarna i de nationella proven analyserats och i övriga årskurser har eleverna fått i uppdrag att skriva en fri berättelse. En elev med en hörselnedsättning har oftast en längre väg att gå ifråga om språklig utveckling. Ordens olika beståndsdelar uppfattas inte alltid av eleven och de får kämpa extra med att höra de "små orden och delarna" såsom prepositioner (ex: i, under, på), partiklar (ex: gå in, gå ut osv) artiklar (en/ett), och ordens ändelseböjningar (ex: stol-en, -arna). Många elever i Alviksskolans hörselklasser har även svenska som andraspråk vilket också påverkar språkutvecklingen.

MÅL/SYFTE

Syftet med denna studie är:

1) att undersöka styrkor samt utvecklingsområden i det fria skrivandet hos Alviksskolans hörselklasselever.

2) att finna en enklare modell av performansanalys som kan bli användbar för oss svensklärare. En metod som på ett enkelt sätt förstås av eleverna och att de utifrån denna form/modell själva lättare kan se och analysera sitt skrivande

Fem Frågeställningar

Min första frågeställning utgick ifrån att se om jag kunde se ett mönster ifråga om prepositioner, partiklar, artiklar och ändelseböjningar. Här hade jag en hypotes. Jag vet att eleverna i de yngre skolåren jobbar med just detta eftersom de har svårt att höra de "små ljuden". Jag ville undersöka om skolans och elevernas arbete med träning av detta ger resultat.

Min andra frågeställning blev: hur kan eleverna handskas med verbfraser.

Tredje frågeställningen: hur börjar eleverna sina meningar?

Fjärde frågeställningen: hur målar eleverna med språket - det vill säga hur använder de ett bildspråk - hur frekvent är beskrivandet?

Slutligen den femte frågeställningen: i vilken omfattning använder eleverna bisatser och vilka bisatsinledande ord (subjunktioner) används?

Att göra en performansanalys är ofta ett digert arbete och tar lång tid. Jag ville därför finna en lättare form som kunde bli användbar för oss svensklärare. En metod som på ett enkelt sätt förstås av eleverna och att de utifrån denna form/metod själva lättare kan se och analysera sitt skrivande. Att de själva kan se sina styrkor och utvecklingsområden.

METOD/MITT UTVECKLINGSARBETE

Alviksskolans hörselklasser består av mindre klasser cirka 10-16 elever per årskurs. I årskurs 3-9 har totalt 78 elevers skriftliga arbete med fritt berättande analyserats under läsåret 2012/2013. Framförallt har arbetet skett under vårterminen 2013. I årskurserna 3, 6 och 9 har jag utgått från de nationella provens skriftliga delar samt i årskurserna 4, 5 och 7 fick eleverna i uppdrag att skriva en fri berättelse eller berätta om en händelse. Elevernas svensklärare ansvarade för detta. Jag fick sedan kopior av elevernas texter och beslöt mig för att använda färgmarkeringsmetoden. Tidigare när jag har utfört en performansanalys har jag använt mig av tabeller och skrivit ned samtliga ord och meningar. Detta blir ett omfattande och tidskrävande arbete. Denna gång försökte jag alltså finna en ny metod som kunde rationalisera arbetet. Jag valde dessutom att enbart fokusera på de språkliga kvaliteterna i texterna.

Färgmarkeringsmetoden innebär helt enkelt att jag tog överstrykningspennor i olika färger och inledde med att stryka över samtliga verbfraser; verb och partiklar (ex: kom in, kom igen) i texten. Här valde jag blå färg. Därefter tog jag rosa färg och strök över varje menings inledning/början. Jag fortsatte med gul färg och strök under alla subjunktioner (bisatsinledande bindeord ex medan, när, om). Slutligen använde jag grön färg för alla beskrivningar och nominalfraser (ex en solig varm dag med mycket grönska).

Detta var en metod som gick snabbt och enkelt. Det var även en metod som gjorde att jag kunde se mönster, dra slutsatser och använda tillsammans med eleverna.

I årskurs 7 där jag också var klassens svensklärare återkopplade jag personligen analyserna. Eleverna fick då tillbaka sina berättelser. De fick börja med att skriva upp alla blå ord (verbfraser). Efter detta fortsatte de med att skriva upp de rosa inledningarna, de gula bisatsorden (subjunktionerna) och de gröna beskrivningarna. Därefter fick de berätta för mig vad de såg. Det vill säga de analyserade sin text. Mer om detta finns i nästa del; Resultatdelen.

RESULTAT

Ordens minsta beståndsdelar

Min första frågeställning var att se om jag kunde se ett mönster ifråga om artiklar (en/ett), böjningsändelser, partiklar och prepositioner och om detta påverkade elevernas skrivande. Här kunde jag se att många elever med hörselnedsättning har svårigheter med detta i de yngre åren. I de äldre elevernas texter var svårigheterna inte markanta. Med anda ord har eleverna lyckats med sin språkutveckling ifråga om just artikelbruk, böjningsändelser, partiklar och prepositioner när det gäller fritt berättande. Min hypotes besannades. Träning av dessa ger resultat.

Verbfraser

Min andra frågeställning var att se hur eleverna arbetade med verbanvändningen. Detta var intressant! Här kunde jag se mer än vad jag hade förväntat mig! Verben belyste elevernas språkliga kunnande och begreppsanvändning ifråga om ordförråd på ett mycket överskådligt sätt. Alla reflexiva verb klarade eleverna galant (klä på mig, klä på sig osv). De äldre eleverna klarade även partikelbruket (bjuda in, inbjuda). De äldre eleverna klarade även tempusformerna (ex Idag går jag och igår gick jag). Årskurs 9 hade under hösten arbetat med just tempusharmoni och tillbakablickar, vilket gav tydliga resultat i deras berättelser.

Ifråga om ordförråd och begrepp såg jag också de olika nivåerna i elevernas språk. Många elever som har ett stort ordförråd gällande verb var också de elever som fick sina berättelser att bli mer "tunga", mer intressanta och levande. Dessa elever behövde inte alltid beskriva så mycket runtomkring, utan de lät istället ett verb måla fram bilden (ex: passivum; skakandes, presens particip; plågande; perfekt particip; låg strandsatt) Det blir även en stilskillnad i att använda verbet "inträffa" istället för verbet "börja".

En elev i årskurs 9 som under tidigare årskurser hade mycket svårt att komma igång att skriva och producera texter visade sig ha ett mycket rikt verbordförråd. Denne elev

kunde ännu inte behärska interpunktion (sätta punkt). Men elevens verbrikedom ledde till att elevens text ändå upplevdes på en högre språklig nivå.

Meningsbyggnad

Den tredje frågeställningen var att studera hur eleverna inledde sina meningar. Här kan man generellt säga att eleverna måste utveckla detta. Många var enformiga och inleddes oftast med ett pronomen "Jag... Jag.. Jag..., Hon... Mamma...Hon.... En dag....En annan dag...En dag...När...När...Det..."

En del elever hade kommit längre och kunde variera sina inledningar med adverb såsom "Med glass i våra munnar och jazz i våra öron..." eller "En dundrande kväll..."

Att skickligt kunna variera olika meningars inledningar kunde några elever i varje årskurs. Det är dock ett rejält utvecklingsområde. Påpekas bör att det finns elever i såväl årskurs 5 och 6 som kunde variera meningars inledningar skickligare än några elever i årskurs 9.

Intressant är även att eleverna även lätt kan se om de kan detta med punkt eller inte. Några elever hade nästan inga rosa markeringar som inledde en ny mening. Det vill säga - de satte aldrig punkt. En elev hade tre meningar totalt på en och en halv sida. Det blir illustrativt med färgmarkeringar för dessa elever.

Beskrivningar

Fjärde frågeställningen var att se hur eleverna arbetade med beskrivningar och bildspråk. Här hade årskurs 9 arbetat med detta under tidigare läsår och det syntes i samtliga elevers berättande. I övriga årskurser var det blandat. I varje årskurs fanns det elever som hade ett flertal beskrivningar, men generellt bestod de flesta texterna av ett fåtal beskrivningar. Vi kan se att detta är något som kan förbättras genom träning.

Subjunktioner - bisatsinledande bindeord

Jag undervisar även i So-ämnena. Där har jag noterat bisatsernas betydelse för att kunna redogöra för olika led i ett faktaresonemang. Således blev min femte frågeställning att undersöka bisatsanvändning i fritt berättande texter. Här fick jag tack vare de nationella proven i årskurs 3 och 6 ett jämförande perspektiv. De nationella proven i årskurs 3 och 6 består nämligen av två delar. En del där fakta ska förklaras och redovisas och en del där fritt berättande ingår. Slutsatsen av detta är att fler bisatser ingår i faktatexterna som ska förklara hur en bro byggs (årskurs 6) samt fåglar och sälars sömn (årskurs 3). Men det mest intressanta i denna performansanalys är att variation av subjunktioner generellt inte är vanligt förekommande. I nästan samtliga elevers texter i årskurserna 3-9 används endast ett fåtal subjunktioner. Den allra vanligaste subjunktionen är "när" tätt följt av "att", "som" "för att". Dessa förekommer alltifrån årskurs 3 till årskurs 9.

Mönstret kring användning av bisatser och dess inledande subjunktion visar att de elever som är skickligast i användning av verb, variation av meningsinledningar och beskrivningar är också de som behärskar flest subjunktioner. En elev i årskurs 5 använder uttrycket "huruvida". Några elever i årskurserna skriver " trots att, eftersom, på grund av, medan", men bisatsanvändningen är generellt låg. Här blir jag nyfiken och vill framöver studera mer faktabetonade texter.

Styckeindelning

Vad som också har varit tydligt i analysen är elevernas kunskaper eller icke-kunskaper i styckeindelning. Eleverna i årskurs 9 använde till exempel styckeindelningar mindre frekvent än eleverna i årskurs 7. När jag frågade eleverna i årskurs 7 hur det kom sig att de behärskade detta med styckeindelning svarade de "Åsa" - deras tidigare lärare hade lärt dem detta. Även här ser vi träningens betydelse.

Elevernas egna analyser

I just årskurs 7 fick eleverna även möjlighet att själva analysera sina texter utifrån färgmarkeringarna (se hur de gjorde i Metod-delen). Elever som hade låg variation av verb såg detta tydligt och konstaterade att de borde skriva fler andra ord/verb. Likaså såg de tydligt att de började meningarna på ett likartat sätt samt att de borde kunna variera detta. De noterade även raskt att de nästan inte alls hade några gröna färger - det vill säga beskrivningar. Här fick vi naturliga samtal hur man kan jobba kring skrivandet och en bra utgångspunkt till fortsatt skrivande. Samtliga elever såg egna utvecklingsmöjligheter. Att se sina styrkor var kanske lite svårare- här fick jag hjälpa dem att formulera sig. I årskurs 8 kommer de åter ta fram sina anteckningar och vi kommer att utgå från dessa. I fråga om meningsbyggnad kommer vi bland annat skriva meningar och klippa sönder dem och se hur vi kan variera en och samma mening. Vi kommer även studera olika författares skrivande och färgmarkera en novell och studera författarens språk.

Det eleverna i årskurs 7 tyckte var svårt att förstå var subjunktionerna. Detta kändes abstrakt för dem. Där är det nog klokt att använda material från So- och No - ämnena och arbeta med förklarande och resonerande texter där för att synliggöra hur bisatsanvändningen kan förtäta och komprimera språket.

Efter performansanalysen i årskurs 5 beslöt lärarna att de skulle arbeta med att utveckla meningar. Eleverna fick en basmening som bestod av till exempel "Sara spelar boll" och sedan fick eleverna fundera på var, när och hur detta sker/ skedde.

DISKUSSION

Vilka slutsatser kan jag nu dra av denna performansstudie? Den första slutsatsen är att det märks att Alviksskolans elever med hörselnedsättning tränas i att lära sig att använda de svårhörbara artiklarna, partiklarna, ändelserna och prepositionerna på ett språkligt korrekt sätt. De yngre elevernas texter visade på större svårigheter i området än de äldre elevernas. Det är tydligt att elevernas styrkor och utvecklingsområden på individnivå är skiftande. En elev i årskurs 6 kan vara en mer avancerad skribent i jämförelse med en

elev i årskurs 9. Eleverna behöver generellt utveckla verbanvändning, inledning av meningar, beskrivningar samt bisatsbruk. Jag ser att om eleverna blir medvetna om språkets olika möjligheter och att de får möjlighet att praktiskt skriva och träna så utvecklas deras skriftliga förmåga. Det märks tydligt att när eleverna har tränats i att använda beskrivningar, tempus och styckesindelning så utvecklas de i detta. Detta märks även för de språkligt svagare eleverna. Träning ger alltså effekt för elevernas skrivutveckling! Eleverna blir medvetna om språket!

Att hitta en form och metod som är någotsånär är snabbjobbad och som eleverna kan ta del av var ytterligare ett syfte. Här gäller det att jag som svensklärare kan språkets olika delar och snabbt kan se verben och dess partiklar, nominalfraser (ex: en solig dag med knastertorr värme), konjunktioner (och, men, utan, för/ty) och subjunktioner, ordens böjningar samt adverbial. Mitt råd till dig som inte har gjort en performansanalys tidigare är att ta ordklasserna till hjälp. Leta reda på verben och dess partiklar - markera dem med en valfri färg. Leta reda på alla ord i början av meningen som är innan verbet - där har du meningens början. En mening kan till exempel börja med " När jag en varm solig dag med knastertorr värme stod på... Där har vi både subjunktionen "när" och nominalfrasen "en varm solig dag med knastertorr värme" innan verbfrasen "stod på". Då används en färg för hela inledningsfrasen samt en annan färg för subjunktionen "när". Eleven blir lite stolt då den ser att denne kan använda flera delar av språket samtidigt.

Att använda en traditionell performansanalysmodell tar oerhört lång tid. Den färgmarkeringsmetod som jag här har provat går betydligt snabbare och ger ett tydligare resultat för eleven. Att själv upptäcka att jag som skribent inleder mina meningar på ett likartat sätt, eller att jag har inte några gröna färger eftersom jag inte beskriver så mycket ger eleven en självinsikt och en motivation till vidare utveckling. Detsamma gäller insikt i sina styrkor som skribent. I framtiden kan de själva ta och färgmarkera inledningar, interpunktion och beskrivningar. Vartefter de får än mer insikt i verbens otaliga möjligheter kan de så ta sig an dessa också.

De första texterna tar lite längre tid att färgmarkera, men vartefter tränas ögat upp och det går snabbare och snabbare såväl för lärare som elev.

Vad mer ser jag kan utvecklas? Jo dels ser jag att man kan färgmarkera bara en variabel - till exempel verben för att visa på tempus, tempusharmoni och variation. För just språk- och begreppsutveckling för de svårare So- och No-texterna tror jag mest på verben samt subjunktionerna- bindeorden. Låta eleverna bygga upp ordförråd! Låt eleverna även träna på olika sätt att inleda en mening. Därefter kommer beskrivningarna och adjektiven som målar och berikar.

Det jag själv nu är nyfiken på är texter från skolans övriga elever som inte har hörselnedsättning. Hur använder de verben, subjunktionerna, nominalfraserna, meningsbyggnad och styckeindelningen? Här är ett vidare utvecklingsområde.

Det finns språkutvecklande forskning som är kopplat till elever med hörselnedsättning. Men att hitta forskning kring performansanalys kopplat till elever med hörselnedsättning är svårt. Här finns ett utvecklingsområde för den intresserade. En kontrasterande performansanalys mellan elever med hörselnedsättning samt hörande elever skulle även vara av intresse. Kan man se en likartad kommunikativ, innehållslig och språklig kvalitet?

Jag ser även vidare forskningsmöjligheter kring just performansanalys och nationella prov för årskurserna 3, 6 och 9, där man kan se hur de generella utvecklingslinjerna i den språkliga utvecklingen sker. Detta skulle även kunna ske för ett visst antal elever på individbasis i ett sex-års-perspektiv, samt även ett nio-årsperspektiv där de gymnasiala nationella proven ingår för samma elev. Detta skulle vara intressant att ta del av tycker jag!

REFERENSER

Bergman, Pirkko & Abrahamsson, Tua (2004), Bedömning av språkfärdigheten hos andraspråkselever. I: (Red) Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger, 2004. Svenska somandraspråk – i forskning, undervisning och samhälle. Studentlitteratur.

Bergman, Pirkko, Sjöqvist, Lena, B (1992), Att skriva på sitt andraspråk– en bedömningsmall I: Bergman, Pirkko, Sjöqvist, Lena, Bylow, Kerstin & Ljung, Birgitta, 1992. Två flugor i en smäll. Stockholm. Liber.

Holmegaard Margareta, Wikström Inger (2004) Språkutvecklande ämnesundervisning (Red) Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger, 2004. Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle. Studentlitteratur.